

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISBN:1300-9702 e-ISBN: 2149-3243

OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI*

School Guidance Services: A Case Study

Ertuğ CAN¹ ve Urania NİKOLAYİDİS²

¹Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kırklareli, ertugcan@gmail.com, orcid.org/0000-0002-0885-9042

²Millî Eğitim Bakanlığı Kadir Has İlkokulu, İstanbul, nikolayidis_47@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-4287-5211

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

14.10.2020

Kabul/Accepted:

16.04.2021

DOI:

10.18069/firatsbed.885945

Anahtar Kelimeler

Okul, rehberlik, rehberlik hizmetleri, okul rehberlik hizmetleri.

Keywords

School, guidance, guidance services, school guidance services.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, resmî kurumlarda görevli öğretmenlerin görüşlerine göre okul rehberlik hizmetlerinin mevcut durumunu belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 öğretim yılında İstanbul'da görevli 32 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri 5 açık uçlu soru yardımıyla yüz yüze görüşme yapılarak toplanmış ve içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerinin durumuna ilişkin görüşleri 9 tema altında analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul rehberlik hizmetleri, öğrencilerin kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini sağlayarak sorunların çözümüne önemli katkılar sağlamaktadır. Okul rehberlik hizmetleri okul yöneticilerinin iş yükünün azaltılmasında, öğretmenlerin öğrencilerle karşılaştıkları sorunların çözümüne, velilerin eğitime ve öğrencilerle ilişkilerinin güçlendirilmesine, toplumun bilinçlendirilmesine olumlu katkı sağlamaktadır. Araştırma sonucuna göre, okul rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler öğretmenler, veliler, yöneticiler, çevre, öğrenciler, toplumsal algı, yasal düzenlemeler, rehberlik bilinci ve çalışma koşulları olarak sıralanmıştır. Araştırma sonucuna göre, okul rehberlik hizmetlerinin daha etkili yürütülebilmesi için yasal düzenlemeler yapılmalı, rehber öğretmenlerin etkili çalışması sağlanmalı, veliler, öğretmenler ve okul yöneticileri bilgilendirilmeli ve okul rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the current status of school guidance services according to the opinions of teachers working in public institutions. Qualitative research method was used in the research. The study group of the research consists of 32 guide teachers working in Istanbul in the 2018-2019 academic year. The data of the study were collected through face-to-face interviews with the help of 5 open-ended questions and evaluated by content analysis. Teachers' opinions on the state of school guidance services were analyzed under 9 themes. According to the results of the research, school guidance services provide important contributions to the solution of problems by providing the personal, social and psychological development of students. School guidance services contribute positively to reducing the workload of school administrators, solving the problems faced by teachers with students, educating parents and strengthening their relations with students, and raising public awareness. According to the result of the research, factors affecting school guidance services are listed as teachers, parents, administrators, environment, students, social perception, legal regulations, awareness of guidance and working conditions. According to the results of the research, legal regulations should be made, school counselors should work effectively, parents, teachers and school administrators should be informed and school guidance services should be made widespread in order to carry out school guidance services more effectively.

*Bu araştırma, 10-13 Eylül 2020 tarihleri arasında Eskişehir'de düzenlenen VIIth International Eurasian Educational Research Congress (EJERCongress 2020)'de "Okul Rehberlik Hizmetlerinin Etkililiğinin İncelenmesi" başlıklı sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf/Citation: CAN, E. ve NİKOLAYİDİS, U., (2021). Okul Rehberlik Hizmetleri: Bir Durum Çalışması, *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 2(647-665).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ertuğ CAN, ertugcan@gmail.com

1. Giriş

Eğitimden beklenen başarı ile okul rehberlik hizmetlerinin niteliği ve etkililiği arasında doğrudan bir ilişki olduğu bilinmektedir. Okul rehberlik hizmetlerinin etkili olabilmesi için yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin iş birliği ve ortak bir anlayışla hareket etmeleri gerekmektedir. Değişik tanımlamalara göre, rehberlik okullarda öğretim ve ders etkinlikleri dışında kalan bir takım sistemli yollarla ve profesyonel elemanlarla öğrencilerin dengeli, gerçekçi, mutlu ve yaratıcı kişilikler geliştirmelerine, tüm olarak gelişmelerine yardım etme amacı taşımaktadır (Özoğlu, 1977). Rehberlik bireyin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini kendine en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirme için uzman kişilerce bireye verilen psikolojik yardımlardır (Kepçeoğlu, 1995). Ayrıca, rehberliğin öğrencinin bir bütün olarak gelişmesine yardım eden bir hizmetler grubu olduğu (Tan, 1992), psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin, bireyin bir bütün olarak geliştirilmesini sağlayacak ortamı hazırlayarak onun kişisel gelişimini ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı amaçladığı (Kepçeoğlu, 1995), belirtilmektedir.

Okul rehberlik hizmetleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, rehberlik hizmetlerinin rehber öğretmenler, öğrenciler, öğretmenler, veliler ve okul yöneticilerinin karşılıklı iş birliği ve anlayışını gerektiren profesyonel bir meslek olduğu (Camadan ve Sezgin, 2012; Erkan, 2001; Kepçeoğlu, 1995; Kuzgun, 2009, Şahin, 2010) belirtilmektedir. Ancak, Yeşilyaprak'a (2000) göre, Türkiye'de yürütülen rehberlik hizmetleri demokratik ve insancıl temellere dayanmaktan daha çok, merkeziyetçi ve otoriter anlayışa dayalı yürütülmektedir. Bu nedenlerle, okul rehberlik hizmetlerinin etkililiği için "ekip anlayışı ile süreç odaklı yönetim anlayışı" ihtiyacı bulunduğu (Özbaş ve Yalçın, 2017), rehberlik servisinin öğretmen-öğrenci ve veli arasında köprü görevi görmesi gerektiği (Meşeci, Özcan, Bozdemir ve Diğerleri, 2007), okul rehberlik hizmetleri konusunda okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve personelin eğitilmesi (Can, 2010), rehberlik hizmetleri yönetmeliğinin rehber öğretmenlerin meslekî gelişimi ve özlük hakları bağlamında yeniden düzenlenmesi (Can, 2018; TEDMEM, 2018) ve rehber öğretmenlerin okul yönetimine katılımlarının sağlanması gerektiği (Can ve Nikolayidis, 2020) belirtilmektedir. Bu tespitlerin hayata geçirilmesi, okul rehberlik hizmetlerine olumlu katkılar sağlayabilir.

Literatür incelemelerine göre, Türkiye'de okul rehberlik hizmetleri ile ilgili değişik sorunlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Türkiye'de okul rehberlik hizmetlerine yeterince önem verilmediği, rehber öğretmen sayısının azlığı ve fiziksel donanımın yetersizliği ile bazı yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu (Can, 2010; Koçak-Bıçak ve Ottekin-Demirbolat, 2019; Oksal ve Güner, 2018; Poyraz, 2006; Tagay ve Savi Çakar, 2017; Yeşilyaprak, 2000; Yeşilyaprak, 2009; Yüksel-Şahin, 2016) şeklinde sorunlar sıralanmaktadır. Ayrıca, okul rehberlik programlarının içeriği, hazırlanması, uygulanması ve öğrenci sayısının fazlalığından kaynaklanan sorunlar (Aydın, 1988; Can, 2010; Koçak-Bıçak ve Ottekin-Demirbolat, 2019; Külahoğlu, 2001; Parmaksız ve Gök, 2018; Terzi, Ergüner Tekinalp ve Leuwerke, 2011) ile alan dışı atamalar ve uzman olmayan kişilerin istihdam edilmesi (TEDMEM, 2018), okul rehberlik hizmetlerini olumsuz etkilemektedir. Literatür incelemelerine göre, okul rehberlik hizmetlerinin başarısında büyük rol oynayan veli, öğretmen ve okul yöneticilerinin ilgisizliği, bilinçsizliği ve iş birliği eksikliği (Can, 2010; Parmaksız ve Gök, 2018; Tagay ve Savi Çakar, 2017; Tuzgöl Dost ve Keklik, 2012), okul yöneticileri ve öğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerine yönelik önyargılı ve olumsuz tutumları (Can, 2010; Tagay ve Savi Çakar, 2017), okul müdürlerinin rehber öğretmenlerden görev alanları dışında istekte bulunmaları ve rehberlik programlarının hazırlanmasında iş birliği eksikliği (Akpınar ve Bengisoy, 2017), rehber öğretmenlerin okul yönetimine etkili katılım sağlayamamaları (Can ve Nikolayidis, 2020), okul müdürlerinin okul rehberlik servislerinin yetersiz olduğunu düşünmeleri ve okul rehberlik servisinden sorumlu öğrencilerin takip edilmesini beklemeleri (Meşeci, Özcan, Bozdemir ve Diğerleri, 2007), şeklindeki faktörler okul rehberlik hizmetlerini olumsuz etkilemektedir. Bu sorun alanlarına ek olarak, bütçe yetersizliği, alana yönelik anlayış farklılıkları, alan uzmanlarının rolleri ve fonksiyonlarının belirsizliği, yeterlilik durumu ve eğitimleri ile ilgili sorunlar (Aydın, 1988) ile personelin yeterlik düzeyinde sorunlar

yaşanması (Terzi, Ergüner-Tekinalp ve Leuwerke, 2011), öğretmenlerin rehberlik ve danışma ihtiyaçlarının bulunması (Can, 2011), rehber öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinin yeterli olmaması ve görev tanımlarındaki belirsizlikler (Tuzgöl Dost ve Keklik, 2012), hizmet içi eğitimlerin yetersizliği (Can, 2010), alanın temel sorunları olarak sıralanmaktadır. Kuşkusuz, bu sorunların çözülmesinin okul rehberlik hizmetlerinin daha etkili yürütülmesine önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir. Ancak, geçmişten günümüze kadar rehberlik hizmetleri ile ilgili yukarıda belirtilen temel yapısal sorunların varlığını devam ettirmesi, konunun daha kapsamlı olarak ele alınması, eğitim politikaları bağlamında konunun araştırılması, incelenmesi ve sorunların çözümüne yönelik daha çok çaba gösterilmesi gerektiğini göstermektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, resmî eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin görüşlerine göre okul rehberlik hizmetlerinin mevcut durumunu belirlemektir. Araştırmanın problem cümlesi “Öğretmen görüşlerine göre okul rehberlik hizmetlerinin durumu nasıldır? Şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Resmî eğitim kurumlarında görevli öğretmen görüşlerine göre,

- 1.Okul rehberlik hizmetlerinin etkileri nelerdir?
- 2.Okul rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler nelerdir?
- 3.Okul rehberlik hizmetlerinin göstergeleri nelerdir?
- 4.Okul rehberlik hizmetlerinin yeterliliği nasıldır?
- 5.Okul rehberlik hizmetleri nasıl olmalıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Literatür incelemelerinde, okul rehberlik hizmetlerinin etkilerini ve mevcut durumunu bir bütün olarak ele alan yeterli düzeyde araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma bu anlamda, rehberlik hizmetlerinin etkilerini ele alması, okul rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler ile okul rehberlik hizmetlerinin mevcut durumunu nitel araştırma yöntemleri ile belirlemeye çalışması bakımından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, okul rehberlik hizmetlerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin verilerin ortaya koyulması ve okul rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi bakımından konunun ele alınması önemli görülmektedir. Araştırma sonuçlarının okul yöneticilerine, rehber öğretmenler başta olmak üzere tüm öğretmenlere, alan uzmanlarına, politika yapıcılara ve konu ile ilgilenenlere katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi ile araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma deseninde yürütülmüştür. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre, nitel araştırmalarda genel olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılmakta, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde belirlenmesine yönelik bir süreç takip edilmektedir. Denzin ve Lincoln (2005) ve Patton'ın (2014) belirttiği gibi, nitel araştırma yöntemi, çalışılan konu ile ilgili daha derinlemesine ve kapsamlı bilgiler elde edilmesine olanak sağlamaktadır.

Nitel araştırmalarda betimlemeler sayılarla değil, cümlelerle yapılır. Üstelik incelenen olgu hakkında daha detaylı ve zengin veri sağlanır. Nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme veri toplama teknikleri olarak kullanılır (Gliner, Morgan ve Leech, 2015, 96). Araştırma, nitel araştırma türü olan olgu bilim (fenomenolojik) deseninde gerçekleştirilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre, olgu bilim deseni insanların farkında olmasına rağmen,

kapsamlı bir anlayış sahibi olmadıkları yaşantıları ile ilgili algılarını belirlemeyi amaçlayan nitel bir araştırma yöntemidir. Olgu bilim desenindeki veri kaynakları, araştırmanın merkezindeki olay ve olguları doğrudan yaşamakta olan ve bu durumu dışı yansıtabilecek kişiler veya gruplardan meydana gelmektedir.

Olgu bilimde (fenomenoloji), katılımcıların olaylara, olgulara(fenomen) ve eylemlere hangi aşamaları yükledikleri araştırılır. Bu yaklaşımda nasıl ve neden sorularına yanıt aranır. Çoğunlukla görüşme yoluyla veriler toplansa da doküman inceleme ve gözlem metotlarından da faydalanılabilir. Yaklaşımı kullanmadaki esas amaç, katılımcıların olguyla ilgili deneyimlerini yansıtmalarıdır. Bu demektir ki, katılımcıların mutlaka çalışılan olguyla ilgili bir yaşantıları olmalıdır (Gliner, Morgan ve Leech, 2015, 97). Bu çalışmada, araştırmacılarından biri halen bir eğitim kurumunda rehber öğretmen olarak görev yapmaktadır. Diğer araştırmacı ise, geçmişte rehber öğretmen olarak görev yapmış ve bu alanda deneyime sahiptir. Yani, çalışmada hem katılımcıların hem de araştırmacıların çalışılan olguyla ilgili bir yaşantıları bulunmaktadır. Bu durum, çalışmada gerçekçi yaşantıların elde edilmesine, araştırmanın güvenilirliğine ve daha derinlemesine verilerin toplanmasına ve analiz yapılmasına katkı sağlamıştır.

Araştırma aynı zamanda bir durum çalışması olarak planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda kullanılan önemli tekniklerden biri olan durum çalışması (Yıldırım ve Şimşek, 2006), araştırmacıların bir durumu, olayı, eylemi, bir programı veya süreci derinlemesine analiz ettiği araştırma desendir (Stake, 1995; Yin, 2012). Durum çalışması, olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve önemli bakış açıları sağlamaktadır (Brown, 2008). Durumlar zamanla ve eylemlerle sınırlı olabilir. Durum çalışması, araştırmacıların araştırma konusuna ilişkin kapsamlı veri toplama ve analiz yapmasına olanak sağlamakta, bir durumun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada “uygulamadaki okul rehberlik hizmetleri” bir durum olarak ele alınmış ve öğretmen görüşlerine göre incelenmiştir. Bu bağlamda, okul rehberlik hizmetlerinin etkileri, nasıl algılandığı, okul rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler ile okul rehberlik hizmetlerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin olarak kapsamlı veriler toplanmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim yılında İstanbul’un Kartal ve Maltepe ilçelerinde resmî eğitim kurumlarında görevli olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan 32 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2006) göre, amaçlı örnekleme yöntemi, olay ve olguların keşfedilmesi ve açıklanmasında fayda sağlamaktadır. Ayrıca, amaçlı örneklemede belli bir amaç doğrultusunda çalışılması nedeniyle genelleme yapılamaz ama örnekleme ilişkin daha derinlemesine ve kapsamlı analizler yapılabilir. Araştırmacıların görevli buldukları okulların kolay ulaşılabilir olması ve katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katılım sağlaması nedeniyle, çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin tamamı resmî eğitim kurumlarında görev yapmaktadır. Çoğunluğu (n=19) 31-50 yaş aralığında olup, yarısından fazlası (n=17) kadın, büyük bir çoğunluğu (n=24) ise lisans mezunudur. Katılımcıların çoğunluğu (n=18) 16 ile 25 yıl arasında değişen çalışma kıdemine sahip olup, çoğunluğu (n=12) ilkokulda, bir bölümü (n=8) ise meslek lisesinde görevlidir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (n=6) Sınıf Öğretmenliği alanı başta olmak üzere, değişik alanlardan mezundur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında, verilerin elde edilmesinde araştırmacılar tarafından hazırlanan ve 5 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ekiz’e (2013) göre, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacıların soruları önceden hazırlamalarına, görüşmeler sırasında katılımcılara esneklik sağlayarak önceden hazırlanan soruları tekrar düzenlemeye ve tartışılmaya olanak sağlamaktadır.

Veri toplama aracı hazırlanmadan önce, literatür taranmış ve konu ile ilgili araştırmalar incelenerek 12 açık uçlu sorudan oluşan taslak görüşme formu oluşturulmuştur. Pilot uygulamaya geçilmeden önce kapsamlı bir literatür araştırması ile birlikte alanda çalışmakta olan öğretmenlerle ön görüşmeler yapılarak kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Hazırlanan taslak görüşme formu aracılığıyla pilot uygulama kapsamında 8 öğretmen ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda elde edilen verilere ilişkin olarak Eğitim Yönetimi ile Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanlarında uzman 4 öğretim üyesinin görüşü alınmış ve sorularda bazı düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, taslak görüşme formunda farklı sorular olarak yer alan “okul rehberlik hizmetlerinin öğrencilere, öğretmenlere, okul yöneticilerine, veliler ve topluma etkileri” ile ilgili sorular tek soru olarak birleştirilmiş, ayrıca üç soru da taslak görüşme formundan çıkarılmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, meslekî kıdem, görev yapılan kurum ve mezuniyet alanına ilişkin demografik bilgileri belirlemeye yönelik 6 soru yer almaktadır. Görüşme formunun ikinci bölümünde ise okul rehberlik hizmetlerinin etkileri, hizmetleri etkileyen faktörler, hizmetlerin göstergeleri, yeterlilik durumu ve nasıl olması gerektiğine ilişkin yarı yapılandırılmış 5 açık uçlu soru yer almaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Görüşmeler için öncelikle araştırmaya katılmak isteyen gönüllü öğretmenler belirlenmiştir. Bu amaçla araştırmacılarından birisinin görevli olduğu bölgede öğretmenlerle ön görüşmeler yapılarak araştırma hakkında ön bilgilendirme yapılmış ve katılımcılar belirlenmiştir. Araştırma verileri 2020 yılı öncesinde planlanmış ve tamamlanmıştır. Araştırmanın planlandığı ve verilerin toplandığı dönemde bilimsel araştırmalar için Etik Kurulu Onayı şartı olmadığı için Etik Kurulu Onayı alınmamıştır. Ancak, araştırma etik ilkelere uygun olarak yürütülmüştür. Örneğin, araştırma gönüllü katılımcılarla gerekli ön bilgilendirme yapılarak ve onayları alınarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, gönüllü katılımcıların talebi doğrultusunda ses kaydı alınmamış, veriler görüşme esnasında yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Araştırma, 15 Nisan 2019 ile 30 Mayıs 2019 tarihleri arasında görüşmeye gönüllü olarak katılmayı kabul eden 32 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, gönüllü katılımcıların uygun bulunduğu yer (okul, pastane vb.) ve zamanlarda 25 ile 45 dakika arasında gerçekleşmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, nitel araştırma kapsamında içerik analizi yardımıyla değerlendirilmiştir. Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaca yönelik içerik analizinde, verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların belirlenmesi çabası bulunmaktadır. Sonuçlar betimsel bir anlatımla sunulur ve genellikle doğrudan alıntılara yer verilir. Temalara bağlı olarak ortaya çıkan bulgular açıklanarak yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmalarda verilerin analizinde bazı aşamalar takip edilmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2006), nitel verilerin analizindeki aşamaları, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere 4 aşama olarak sıralamaktadır. Araştırmada elde edilen veriler bu aşamalar takip edilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle katılımcıların görüşlerine bağlı temalar ve kodlar belirlenmiştir (Patton, 2014). Ardından, birbirine benzeyen kavramlar birlikte ele alınarak sistematik bir şekilde analiz edilmiştir (Creswell, 2002; Silverman, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırma sorularına bağlı elde edilen katılımcı görüşleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve araştırmanın amacına uygun ve birbirleri ile anlamlı olan kelime grupları ile kodlar belirlenmiştir (Creswell, 2002; Corbin ve Strauss, 2008; Miles ve Huberman, 1994). Kodlama işlemi, başlangıçta araştırmacılar tarafından bağımsız olarak yürütülmüş, daha sonra kodlamalardaki benzerlik ve farklılıklar ele alınmıştır. Araştırma verilerinin analizi sonucunda, 9 tema ve 68 kod belirlenmiş ve verilerin analizi bu tema ve kodlara göre yapılmıştır.

2.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamaya yönelik alınan bazı önlemler bulunmaktadır. Geçerlik kavramı, nitel araştırmalarda araştırmacıların araştırdıkları konuyu objektif olarak gözlemlemesidir. Araştırmacının bu süreçte esnek olması geçerlilik konusunda önemli bir kazanç sağlamaktadır. Böylece araştırmacı, gerekli gördüğü noktalarda ek sorular sorabilmekte ve plan dışında farklı görüşmeler yapabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik için izlenen inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik gibi aşamalar (Yıldırım ve Şimşek, 2006), bu araştırmada da izlenerek katılımcı görüşlerine başvurulmuş, veri analizi sonuçları teyit amacıyla öğretmenlere gönderilmiş, uzman desteği alınmış ve görüşler ayrıntılı olarak betimlenmiştir.

Araştırmada, öncelikle bütün veri analiz süreci ayrıntılı bir şekilde raporlanmış, araştırmacıların oluşturmuş oldukları kodlar ve temalar farklı alan uzmanları tarafından tekrar oluşturulmuş, eşleştirmeler karşılaştırılarak uyumlu olduğu görülmüştür. Kodlamanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla, Miles ve Huberman'ın (1994: 64), $[Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliğı}{(Görüş\ Birliğı + Görüş\ Ayrılığı)} \times 100$, formülü uygulanmıştır. $[Güvenirlik = \frac{57}{(57+11)} \times 100 = 84$ işleminin sonucunda, kodlayıcılar arasındaki uyum .84 olarak bulunmuştur. Kodlayıcılar arası güvenirliliğin %70'ten büyük olması, kodlamanın güvenilir olduğunu doğrulamaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Kodlayıcılar arasındaki uyum düzeyinin yüksek olması, kodlamanın güvenilirliği bakımından kodlayıcılar arasında yüksek düzeyde görüş birliği olduğunu göstermektedir.

Temalara bağlı belirlenen kodlar daha sonra kendi içinde tekrar analiz edilerek temalarla ilişkilendirilmiştir (Bogdan ve Biklen, 1998; Creswell, 2002). Araştırmanın iç geçerliğini sağlamak amacıyla; Creswell'in (2002) vurguladığı gibi a) bulgular ilişkili olduğu duruma göre yorumlanmış, b) temaların ve kodların iç tutarlılığına yönelik içsel homojenlik ve dışsal heterojenlik kriterleri esas alınmıştır. Araştırmada dış geçerliği sağlamaya yönelik olarak, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi gibi işlem basamakları yöntem bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Creswell'in (2002) belirttiği gibi, nitel araştırmalarda bulguların yorum yapılmadan doğrudan sunulması, araştırmanın güvenilirliğine olumlu katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için verilerin analizi sonucu elde edilen öğretmen görüşleri üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan ham veriler Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde kodlanmış ve bulgular bölümünde verilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerinin durumuna yönelik görüşleri, öğrencilere, öğretmenlere, yöneticilere, velilere ve topluma etkileri, rehberlik hizmetlerinin yeterlilik durumu, rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler, rehberlik hizmetlerinin göstergeleri, rehberlik hizmetlerine yönelik öneriler olarak 9 tema altında analiz edilmiştir.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi olan "Okul rehberlik hizmetlerinin etkileri nelerdir?" sorusuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda okul rehberlik hizmetlerinin etkileri öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, veliler ve toplum olmak üzere toplam 5 tema altında analiz edilmiştir.

3.1.1. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Öğrencilere Etkileri Temasına İlişkin Bulgular

Okul rehberlik hizmetlerinin öğrencilere etkilerine ilişkin bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Öğrencilere Etkileri

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Öğrencilere Etkileri	Problemlerin çözümü	12
	Öğrencilerin gelişimi (kişisel, sosyal, psikolojik)	9
	İletişim becerisi	5
	Davranış ve Uyum	5
	Yönlendirme	5
	Sorunların tespiti	4
	Ders başarısı	2
	Kendini tanıma	2

Tablo 1’de görüldüğü gibi, okul rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin karşılaştıkları problemlerin çözümü (f=12) ile kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine (f=9) önemli etkileri bulunmaktadır. Ayrıca, öğretmenlere göre, okul rehberlik hizmetleri öğrencilere iletişim becerisi kazandırması (f=5), davranış ve uyum (f=5), yönlendirme (f=5), sorunların tespiti (f=4), ders başarısı (f=2) ve kendini tanıma (f=2) bakımından olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Rehber öğretmenler, öğrencilerle öğretmenler arasındaki diyalogun sağlanması, kendilerini ifade etmeleri, problem çözmeleri açısından destek olurlar. Ayrıca fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağladığını düşünüyorum. Öğrencilere güvenli bir ortam da sağlarlar.” (Ö3)

“Okul rehberlik hizmetleri, öğrencilerin psikolojik sorunlar, veli-öğrenci iletişim sorunları, okul içi ve dışı kendi branşı ile ilgili seminerler, tüm okul çalışanlarına psikolojik destek verme v.b. katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, öğrenciyi kazanma, aile ile okul arasında iletişimi kuvvetlendirmeye yardımcı olmaktadır.” (Ö26)

“Öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimine yardımcı olmaktadır. Karşılıklı konuşarak öğrencinin sıkıntıları giderilmektedir. Yol gösterici ve sorunları çözmede yardımcıdır.” (Ö21)

3.1.2. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Öğretmenlere Etkileri Temasına İlişkin Bulgular

Okul rehberlik hizmetlerinin öğretmenlere etkilerine ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur. Tablo 2 incelendiğinde, okul rehberlik hizmetlerinin öğretmenlere yönelik en önemli etkisinin “öğrencilerle ilgili problemlerin çözümü” (f=13) olduğu görülmektedir. Ayrıca, öğretmen görüşlerine göre, okul rehberlik hizmetleri, öğretmen öğrenci ilişkisinin gelişimi (f=4), öğrencileri tanıma (f=3), bireysel rehberlik (f=2), öğretmenlerin meslekî gelişimi (f=2), velilerle iş birliği (f=2) ve öğretmenlerin eğitim ihtiyacının karşılanmasında (f=2) olumlu etkileri bulunmaktadır.

Tablo 2. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Öğretmenlere Etkileri

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Öğretmenlere Etkileri	Öğrencilerle ilgili problemlerin çözümü	13
	Öğretmen öğrenci ilişkisinin gelişimi	4
	Öğrencileri tanıma	3
	Bireysel rehberlik	2
	Öğretmenlerin meslekî gelişimi	2
	Velilerle iş birliği sağlama	2
	Eğitim ihtiyacını giderme	2

Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Rehber öğretmenlerimiz derste problem yaşayan, sınıfta oluşan problemleri çözmekte zorlanan öğretmenlerimize yardımcı olmakta ve birlikte çözüm yolları bularak öğretmenlerimize destek olmaktadır.” (Ö1)

“Öğrenciyi tanıyıp değerlendirmede rehberlik hizmetlerinin katkısı büyüktür. Rehberlik hizmetleri öğrenciler hakkında bilgi toplayarak değerlendirir, öğretmenler de daha geniş bilgiye sahip olabilirler.” (Ö25)

“Sınıflarımızda rehberlik öğretmeni olarak, branş öğretmeni olarak ders işleme, rehberlik saatini yapması, öğrenci davranışları ve istedik davranışların oluşturulması bakımından önem taşıyor. Gerektiğinde öğrencilerimizi bireysel görüşmeye yönlendirdiğimizde de olumlu sonuçlar alabiliyorum.” (Ö30)

3.1.3. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Okul Yöneticilerine Etkileri Temasına İlişkin Bulgular

Okul rehberlik hizmetlerinin okul yöneticilerine etkilerine ilişkin bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Okul Yöneticilerine Etkileri

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Yöneticilere Etkileri	İş yükünü azaltma	6
	Problemlerin çözümü	5
	Bilgi alışverişi	3
	İletişim	2
	Olumsuz etkileri var	2
	Olumlu okul kültürü	2
	Danışmanlık	1
	Öğrencileri tanıma	1

Tablo 3 incelendiğinde, okul rehberlik hizmetlerinin okul yöneticilerine yönelik en önemli etkilerinin iş yükünü azaltma (f=6) ve problemlerin çözümü (f=5) olduğu görülmektedir. Ayrıca, okul rehberlik hizmetlerinin yöneticilerle bilgi alışverişi (f=3), iletişim (f=2), olumlu okul kültürü (f=2), danışmanlık (f=1) ile öğrencileri tanıma (f=1) bakımından okul yöneticilerine olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir. Ancak, bazı katılımcılar (f=2), okul rehberlik hizmetlerinin okul yöneticileri üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmiştir. Bu konuda bazı katılımcıların olumlu görüşleri şu şekildedir:

“Rehber öğretmenlerin öğrenci ve veliler ile sürekli iletişim içinde olmaları, yöneticinin işini kolaylaştırmakta, yöneticinin iş yükünü hafifletmektedir. Ayrıca, öğrencilerle yaşanan sorunlarda, arkadaş ilişkilerinde, idare ile yaptıkları iş birliği ile ortamı olumlu yöne çevirmeleri, idareye katkı sağlar.” (Ö1)

“Öğrencilerin akademik başarıları, devamsızlık durumları, disiplin olayları gibi konularda yaptıkları çalışmalarla yöneticilerin iş yükünü paylaşmaktadır. Disiplin görüşmelerinde görüş bildirerek yöneticilere katkı sağlamaktadırlar.” (Ö16)

Araştırma sonucunda, okul rehberlik hizmetlerinin okul yöneticilerine olumsuz etkisi olduğuna ilişkin bir katılımcının görüşü şu şekildedir:

“Genelde yöneticilerle çatışmalar yaşamaktadır. Daha çok görev ve sorumluluktan kaçtıkları için. Ayrıca, öğretmenlere de arada bir psikolog hizmeti verebilirler ayda bir defa. Rehberlik hizmetlerinin okul yöneticilerine katkısı minimum düzeydedir. Maalesef ülkemizde, okul rehber öğretmenleri idarenin diğer yan işlerini yapmakla kullanılıyor. Bu yüzden, öğrencinin okulu benimsemesi, sahiplenmesi, okul kültürünün oluşması açısından yetersizdir.” (Ö29)

3.1.4. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Velilere Etkileri Temasına İlişkin Bulgular

Okul rehberlik hizmetlerinin velilere etkilerine ilişkin bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Velilere Etkileri

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Velilere Etkileri	Eğitim/bilgilendirme	11
	Veli-öğrenci ilişkisini güçlendirme	6
	Okul aile iş birliği	5
	Problemlerin çözümü	4
	Velilere danışmanlık	3

Tablo 4 incelendiğinde, okul rehberlik hizmetlerinin velilere en önemli etkisinin eğitim/bilgilendirme çalışmaları (f=11) ile veli-öğrenci ilişkisini güçlendirme (f=6) olduğu görülmektedir. Ayrıca, okul aile iş birliği, problemlerin çözümü ile velilere danışmanlık bakımından okul rehberlik hizmetlerinin velilere önemli olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Velilerin çocuklarıyla ilgili objektif yargıya varmalarını sağlar. Olumlu veya olumsuz reel fikirler oluşturmalarını destekler. Okul aile arasında iş birliğini kolaylaştırır. Velilerle sık sık yaptıkları görüşme ve ortak toplantılarla onları bir ışık gibi aydınlatmaktadırlar. Veli seminerleri ile velilere de yardımcı oluyorlar.” (Ö5)

“Anne ve babaların çocuğunun yeteneklerini keşfetme, başarılarını artırma, sosyal gelişimlerine yardımcı olma, kısaca çocuğunu daha iyi tanımasını konusunda katkı sağlamaktadır. Velilerin ergen psikolojisi konusunda bilgi sahibi olmalarında ve sağlıklı iletişim kurmalarında etkilidir.” (Ö19)

“İhtiyaç duyan öğrencilerin velileri ile görüşmeler yapılıp, durumları hakkında bilgi aktarılmaktadır (devam, uyumluluk, akran problemleri, ders içi problemler). Problemlerle öğrenciler ile ilgili veli görüşmesi yaparak bilgilendiriyorlar.” (Ö24)

3.1.5. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Topluma Etkileri Temasına İlişkin Bulgular

Okul rehberlik hizmetlerinin topluma etkilerine ilişkin bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Topluma Etkileri

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Topluma Etkileri	Toplumu bilinçlendirme	12
	Sağlıklı bireyler yetiştirme	3
	Rol model olma	2
	Toplumsal problemlerin çözümü	1

Tablo 5 incelendiğinde, okul rehberlik hizmetlerinin topluma yönelik en önemli etkileri toplumu bilinçlendirme (f=12), sağlıklı bireyler yetiştirme (f=3), rol model olma (f=2) ile toplumsal problemlerin çözümü olarak sıralanmıştır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Okul rehber öğretmenleri öğrencilerin velilerine yönelik yaptıkları çeşitli seminer ve etkinlikler ile toplumu eğitim-öğretim konusunda daha hassas davranmaları gerektiği bilincini geliştirirler. Topluma ve çevreye bilinçli bireyleri yetiştirmeye katkıda bulunuyorlar.” (Ö22)

“Öğrencilerin ileride toplum içinde çevreye duyarlı, insanlara değer veren, öngörülü ve sorumluluk sahibi bireyler olmalarına, öğrencilerin ruhsal yönden sağlıklı ve topluma yararlı, kendini gerçekleştirmiş bir kişi olarak yetişmesine yardımcı olurlar.” (Ö3)

“Topluma zihnen sağlıklı rol model olabilecek, kendini gerçekleştirmiş, etkin ve yetkin bireyler kazandırmaktadır. Öğrencilerin davranışlarını, çevre bilincini ortaya koyarak toplumun da ileri gitmesine katkıda bulunur.” (Ö6)

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt problemi olan “Okul rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Rehberlik Hizmetlerini Etkileyen Faktörler

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Rehberlik Hizmetlerini Etkileyen Faktörler	Öğretmenler	8
	Veliler	8
	Okul yöneticileri	5
	Çevre	4
	Öğrenci özellikleri	4
	Öğrenci sayısı	3
	Toplumsal algı	3
	Yasal düzenlemeler	2
	Rehberlik bilinci	2
	Çalışma koşulları	2

Tablo 6 incelendiğinde, okul rehberlik hizmetlerini etkileyen en önemli faktörler olarak öğretmenler (f=8), veliler (f=8) ve okul yöneticilerinin tutum ve davranışları (f=5), çevre (f=4), öğrencilerin özellikleri (f=4), okuldaki öğrenci sayısı (f=3), toplumsal algı (f=3), yasal düzenlemeler (f=2), rehberlik bilinci (f=2) ile çalışma koşulları (f=2) olarak sıralanmıştır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“En başta, okul idaresinin rehber öğretmenlere çalışmalarında gerekli imkanları sağlamamaları ve onlara destek olmamaları velilerin ilgisizliği, okuldaki öğrenci sayısının fazla olması, öğretmenlerin kendi üstlerine düşen görevleri rehber öğretmenlere yüklemeleri katkılarını engelleyen faktörlerdir.” (Ö4)

“Rehberlik hizmetlerine ait anlaşılabilir bir yönetmeliği yoktur. Okul yönetimlerince dokunulmaz bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu konuya ilişkin yasal düzenlemeler yeterli değildir...” (Ö21)

“Çevresel ve maddî faktörler, okul mevcutları, ilgisizlik, rehber öğretmenler ile diğer öğretmenlerin akademik yönden yetersizlikleri, toplumun rehberliğe gerekli önemi vermemesi ve iletişim engelleri, rehberlik hizmetlerini olumsuz etkilemektedir.” (Ö29)

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Okul rehberlik hizmetlerinin varlığının göstergeleri nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Göstergeleri

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Rehberlik Hizmetlerinin Göstergeleri	Okuldaki sorunların azalması	7
	Görüşmeler	5
	Öğrencilere yönelik çalışmalar	4
	Okulda yapılan etkinlikler	3
	Öğretmenlere yönelik çalışmalar	3
	Velilere yönelik çalışmalar	3
	Öğrencilerin mutluluğu	2
	Okul başarısı	2
	Kaynaştırma öğrencilerine yönelik çalışmalar	2

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmen görüşlerine göre, bir okulda rehberlik hizmetlerinin en önemli varlık göstergesi olarak, okuldaki sorunların azalması (f=7), yapılan görüşmeler (f=5) ile öğrencilere, öğretmenlere ve velilere yönelik yapılan etkinlik ve çalışmalar (f=9) olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin mutluluğu (f=2), okul başarısı (f=2) ile kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen çalışmalar (f=2), okulda rehberlik

hizmetlerinin var olduğunun göstergeleri olarak sıralanmıştır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Rehber öğretmenin öğrenci velileri ile yaptığı seminerler ve görüşmeler. Öğrencilere yönelik yaptıkları bireysel görüşmeler, test uygulamaları. Okul yönetimi ve öğrenci velileri arasında sağladıkları iletişim. Okuldaki öğretmenler ile yaptıkları etkinlikler.” (Ö1)

“Sorunların sağlıklı çözülüyor olması, o yüzden veli saldırısı ile çocuk dövme gibi çeşitli şiddet olaylarının engelleniyor olması. İletişim kurularak sorunların çözümüne gidiliyor, giderken de rehberlik servisinden destek alınıyor ve rehberlik hizmeti veriliyor demektir. Ayrıca, sorunları azaltılmış, var olan ve var olabilecek sorunlarla baş edebilen öğrenciler ile rehberlik hizmetinin önemine inanan, önem veren veli, öğretmen ve idarecilerin var olması...” (Ö10)

“Problemsiz bir okul, rehberlik öğretmenin varlığının en önemli göstergesidir. Yapılan tüm çalışmalar bir göstergedir. Başarı göstergelerinden tutun da öğrenciler arası iletişime kadar her şey bir göstergedir. Her şeyden önce, okulda niteliğin artmasıdır. Sosyal etkinliklerinin artması. Sorunlu öğrencilerin azalması.” (Ö21)

“Bir okulda okul rehberlik hizmetlerinin varlığının göstergeleri sorun olmaması, bu konu ile ilgili her işin yolunda gitmesidir. Mutlu okul, mutlu çocuk, olumlu davranışlar, kurallara uyum, öğrencilerin rehber öğretmene sevecek koşmaları.” (Ö27)

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Okul rehberlik hizmetlerinin yeterliliği nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Okul rehberlik hizmetlerinin yeterlilik durumuna ilişkin kodlar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Yeterliliği

Tema	Kodlar	Yeterlidir (f)	Yetersizdir(f)
Rehberlik Hizmetlerinin Yeterliliği	Öğretmenler	10	5
	Veliler	10	2
	Yöneticiler	5	7
	Toplum	1	12
	Öğrenciler	4	11

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcılar, öğretmenler ve velilere yönelik yürütülen okul rehberlik hizmetlerini yeterli olarak değerlendirmiştir. Ancak, öğrenciler, yöneticiler ve topluma yönelik yürütülen rehberlik çalışmalarının yeterli olmadığı belirtilmiştir.

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın beşinci alt problemi olan “Okul rehberlik hizmetleri nasıl olmalıdır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Okul Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Öneriler

Tema	Kodlar	Görüş Sayısı (f)
Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Öneriler	Yasal düzenlemeler	6
	Rehber öğretmenlerin daha etkin olmaları	5
	Velilerin eğitilmesi	4
	Öğrencilere yönelik etkili çalışmalar	4
	Rehberlik hizmetlerine önem verme	4
	Rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması	3
	Uygun çalışma koşulları	3
	Ev ziyaretleri	3
	Rehber öğretmenlerin yetiştirilmesi	3
	Yöneticilerin yetiştirilmesi	2
	Öğretmenlerin yetiştirilmesi	2
	İş birliği	2

Tablo 9 incelendiğinde, öncelikle rehberlik alanına yönelik yasal düzenlemeler yapılması (f=6) ve rehber öğretmenlerin kendi alanlarında daha etkin çalışmalar yürütmeleri (f=5) önerilmektedir. Ayrıca, velilerin eğitilmesi (f=4), öğrencilere yönelik daha etkili çalışmalar yapılması (f=4) ve rehberlik hizmetlerine daha çok önem verilmesi (f=4), rehber öğretmenlere uygun çalışma koşullarının sağlanması (f=3), ev ziyaretleri yapılması (f=3), rehber öğretmenlerin, yöneticilerin ve öğretmenlerin yetiştirilmesine önem verilmesi (f=8) ve daha fazla iş birliği (f=2) yapılması önerilmiştir. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Rehberlik dersinin tekrar okullara koyulması, rehberlik derslerine rehber öğretmenlerin girmesi, kazanımların rehber öğretmen tarafından değerlendirilmesi, yapılan çalışmalar kâğıt üzerinde değil sahada (pratikte) olmalıdır ...” (Ö11)

“Okul yöneticileri ve/veya öğretmenlerle ev ziyaretleri yapılabilir. Rehberlik servisinin ihtiyaç ve donanımı önemsenererek gerekli düzenlemeler yapılmalı. Rehberlik derslerine rehber öğretmenler girmeli, odaya kapanıp evrak işleriyle boğuşmak yerine, öğrencilerin kendilerine gelmelerini beklemek yerine, derste ve koridorda öğrencileri tespit edip rehberlik hizmeti vermeliler....” (Ö14)

“Okul rehber öğretmenleri nöbetten düşmeli, öğrenciyle bu şekilde muhatap olmamaları gerekiyor. Evrak yükleri azaltılmalı, kendi görevleri olmayan işlerden uzak tutulmalılar..... İdarî baskı olmamalı. Statüleri daha da geliştirilmeli, okul idarecileri tarafından rehberliğin önemini kavramış olmaları sağlanmalı, öğretmenler rehberliğe inanmalılar. Öğretmenler rehberlikle ilgili yasalılığı bilmeli.” (Ö23)

Araştırma bulguları bir bütün olarak incelendiğinde, okul rehberlik hizmetlerinin öğretmenlere, öğrencilere, okul yöneticilerine, velilere ve çevreye farklı alanlarda önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Bununla birlikte, okul rehberlik hizmetleri öğretmenler, veliler, yöneticiler, çevre, öğrenciler, toplumsal algı, yasal düzenlemeler, rehberlik bilinci ve çalışma koşulları gibi faktörlerden etkilenmektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucuna göre, okul rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin karşılaştıkları problemlerin çözümü ile kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine, iletişim becerilerinin gelişimi, davranış ve uyum, yönlendirme, sorunların tespiti, ders başarısının artması ve kendini tanıma bakımından önemli etkileri olduğu görülmektedir. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğine (MEB, 2020) göre, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ilkeleri arasında, tüm öğrencileri kapsayacak şekilde gelişimsel ve önleyici bir yaklaşımla öğrencinin bütüncül gelişimine hizmet etme bulunmaktadır. Ayrıca, rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin gelişimini desteklemek amacıyla tüm paydaşların ortak anlayış ve iş birliği içinde hesap verebilir bir yaklaşımla, öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları ile okulun imkânları ve çevre koşullarına göre planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi esastır. Araştırma sonuçları, rehberlik hizmetlerinin yönetmelikte belirtilen pek çok amaca uygun etkilerinin olduğunu göstermektedir. Özabacı, Sakarya ve Doğan'a (2008) göre,

öğrencilerin gelişiminin desteklenmesi ile öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarının farkına varması, kendilerini tanımalarına katkı sağlaması bakımından okullardaki rehberlik hizmetlerinden yararlanmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Araştırma sonuçları ile paralel olarak, Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) servisleri, öğrencilerin kişisel gelişimlerini ve motivasyonlarını artırıcı çalışmalar yapmakta, onlara yol göstermekte, uyum sorunu olan öğrencilerin sorunlarının çözümüne, öğrencilerin haklarının korunmasına katkı sağlamaktadır (Akbaba ve Batikan, 2017). Ayrıca, rehberlik hizmetlerinin öğrenciler tarafından sorun çözme, yardım, hizmet birimi ve dert ortaklığı olarak tanımlandığı (Karataş ve Şahin Baltacı, 2013), öğrencilere bireysel görüşme, meslekî rehberlik, eğitsel rehberlik, bilgi verme ve grup rehberliği şeklinde hizmet verildiği (Tagay ve Savi Çakar, 2017), rehberlik servislerinin öğrencilere meslekî yönlendirme ve bilgilendirme bakımından katkılar sağladığı (Camadan ve Sezgin, 2012), öğrenciler için en iyi rehberlik hizmetlerinin “yönelme-yerleştirme” ile “müşavirlik” hizmeti olduğu (Poyraz, 2007) belirtilmektedir. Ancak araştırma sonuçlarından farklı olarak, okullarda öğrencilere yönelik eğitsel ve meslekî rehberlik çalışmalarında olumlu yönde bir artış olmakla birlikte, öğrencilerin sorunları için yeterince çözüm üretilmediği (Güven, 2009), okul rehberlik servislerinin öğrencilerin çevreleri ile daha olumlu ilişkiler kurabilmesi için konferans, panel ve seminer gibi çalışmalar yapması gerektiği (Akbaba ve Batikan, 2017), öğrencilerin rehberlik çalışmalarının ihtiyaçlarına uygunluğu, akademik gelişimlerini ve kendilerini tanımalarını sağlama, bireysel gelişimlerine katkı sunma ile okula ve çevreye uyum sağlamada yeterli olduğu konusunda kararsız oldukları (Cengiz Demir ve Arslan, 2019) belirtilmektedir. Bu sonuçlar, okul rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, okul rehberlik hizmetleri öğretmenlere yönelik olarak “öğrencilerle ilgili problemlerin çözümü”, öğretmen öğrenci ilişkisinin gelişimi, öğrencileri tanıma, bireysel rehberlik, öğretmenlerin meslekî gelişimi, velilerle iş birliği ve öğretmenlerin eğitim ihtiyacının karşılanmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarına benzer nitelikte, okul rehberlik servislerinin rehberlik plan ve programlarının hazırlanması ve uygulanmasında okulla ilgili konularda öğretmenlerle işbirliği yapıldığı (Camadan ve Sezgin, 2012; Meşeci, Özcan, Bozdemir ve Diğerleri, 2007), rehberlik etkinlikleri ve rehberlik planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında, öğretmenlere önemli katkılar sunduğu (Akbaba ve Batikan, 2017; Camadan ve Sezgin, 2012), ancak öğretmenlere özel eğitim başta olmak üzere, farklı alanlarda müşavirlik hizmeti sunulması gerektiği (Camadan ve Sezgin, 2012) belirtilmektedir. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde, Karataş ve Şahin Baltacı'nın (2013) araştırma sonucuna göre, rehberlik hizmetleri öğretmenler tarafından sorun çözme, yardım ve yol gösterme olarak tanımlanmaktadır. Poyraz'ın (2007) araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler, okullarda öğretmenlere yönelik yürütülen en iyi rehberlik hizmetlerini sırasıyla, “müşavirlik”, “psikolojik danışma”, “bireyi tanıma” ile “yönelme-yerleştirme” şeklinde sıralamışlardır. Tagay ve Savi Çakar (2017) ise, okul rehberlik hizmetleri kapsamında öğretmenlere yönelik olarak seminer, bireysel görüşme, bilgi verme ve konsültasyon şeklinde katkı sunulduğunu belirtmektedir. Ancak, Meşeci, Özcan, Bozdemir ve Diğerleri'ne (2007) göre, öğretmenler kişisel olarak okul rehberlik hizmetlerinden düşük düzeyde yararlanmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, okul rehberlik hizmetleri okul yöneticilerinin iş yükünü azaltmakta, karşılaştıkları problemlerin çözümüne önemli katkılar sağlamakta, bilgi alışverişi, iletişim, olumlu okul kültürü oluşturma, danışmanlık ile öğrencileri tanıma bakımından okul yöneticilerine olumlu katkılar sağlamaktadır. Ancak, bazı katılımcılara göre ise okul rehberlik hizmetleri, okul yöneticilerine katkı sağlamadığı gibi olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğine (MEB, 2020) göre, eğitim kurumu müdürü, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludur. Ayrıca, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için rehber öğretmen/psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında iş birliğini sağlar. Görüldüğü gibi, okul müdürünün rehberlik hizmetlerinin etkililiğinde önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Kuzgun'un (2009) da belirttiği gibi, okuldaki rehberlik hizmetlerinin başarısından birinci derecede okul müdürü sorumludur. Okul rehberlik hizmetlerinin etkililiği ve başarısı okul müdürünün konuyu

benimsemesine bağlıdır. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde, rehberlik hizmetlerinin okul yöneticileri tarafından yol gösterme ve sorun çözme olarak tanımlandığı (Karataş ve Şahin Baltacı, 2013), okul rehberlik servislerinin okuldaki tüm çalışanlar arasında iletişim ve iş birliği bakımından önemli katkılar sağladığı (Akbaba ve Batikan, 2017), okul rehberlik servislerinin okul rehberlik programlarının uygulanmasında okul yönetimiyle iş birliği ve ortak bir anlayış içinde çalıştığı ve bunun öğretim ve yönetimde olumlu etkileri olacağı (Camadan ve Sezgin, 2012) belirtilmektedir. Ayrıca, araştırma sonuçları ile paralel olarak, okul rehberlik hizmetleri kapsamında okul yöneticilerine yönelik olarak müşavirlik, bilgilendirme, bireysel görüşme ve bilgi verme şeklinde katkı sunulduğu (Tagay ve Savi Çakar, 2017) belirtilmesine rağmen, araştırma sonuçlarından farklı olarak, rehberlik hizmetlerinin okullarda etkili olabilmesi için veliler, öğretmenler ve okul yöneticilerinin takım çalışmasına ihtiyaç bulunduğu (Özbaş ve Yalçın, 2017) ve okul müdürlerinin okul rehberlik servislerinin yetersiz olduğu ve okul rehberlik servisinden sorunlu öğrencilerin tespit edilerek takip edilmesini, öğretmen-öğrenci ve veli arasında köprü kurulmasını bekledikleri (Meşeci, Özcan, Bozdemir ve Diğerleri, 2007), okul müdürlerinin rehber öğretmenlerden rehberlik hizmetleri dışında isteklerde bulunduğu ve rehberlik servisi ile yeterli iş birliği sağlanamadığı (Akpınar ve Bengisoy, 2017) şeklinde, araştırma sonuçları bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, araştırma sonuçları ile benzer şekilde okul rehberlik hizmetlerinin okul yöneticilerine yönelik olumlu etkileri olmakla birlikte, okul yönetimi ve okul yöneticileri bağlamında okul rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü, araştırmanın en önemli sonuçları arasında katılımcılar, okul yöneticilerine yönelik rehberlik hizmetlerinin yeterli olmadığını düşünmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, okul rehberlik hizmetlerinin velilere yönelik en önemli katkısı, eğitim/bilgilendirme çalışmaları ile veli-öğrenci ve okul aile iş birliğini güçlendirme, karşılaşılan problemlerin çözümü ile velilere danışmanlık olarak belirtilmiştir. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde, Camadan ve Sezgin'e (2012) göre, okul rehberlik hizmetleri kapsamında veliler, aile içi iletişim ve çocuk yetiştirme gibi konulara yönelik seminerler ile bilgilendirilmekte, görüşmeler yapılarak katkı sunulmaktadır. Tagay ve Savi Çakar (2017) ise okul rehberlik hizmetleri kapsamında velilere yönelik olarak konsültasyon, seminer ve bilgilendirme bakımından katkı sunulduğunu belirtmektedir. Görüldüğü gibi, okullarda rehberlik faaliyetleri kapsamında sürdürülmekte olan müşavirlik çalışmaları velilerin bilinçlenmesine, bilgilenebilmesine ve okul ile iş birliği sağlamalarına katkı sağlamaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, okul rehberlik hizmetlerinin topluma/çevreye yönelik en önemli katkısı toplumu bilinçlendirme, sağlıklı bireyler yetiştirme, rol model olma ile toplumsal problemlerin çözümü olarak belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'ne (MEB, 2020) göre, rehberlik hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinde çevre koşullarının esas alınması, ailenin sürece dahil edilmesi, tüm kesimlerin ortak bir anlayış ve iş birliğini gerektirmesi, hesapverebilir bir yaklaşımla sürdürülmesi gerektiğinin belirtilmesi araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Araştırmada okul rehberlik hizmetlerinin velilere yönelik en önemli katkıları arasında eğitim ve bilgilendirme hizmeti olduğu dikkate alındığında, bu tür çalışmaların aynı zamanda toplumu bilgilendirme ve böylece toplumda sağlıklı bireylerin yetiştirilmesine katkılar sağladığı belirtilebilir. Ayrıca, öğrencilere, öğretmenlere ve okul yöneticilerine yönelik yürütülen çalışmaların da toplumun bilinçlendirilmesine ve gelişmesine olumlu katkılar sağladığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, okul rehberlik hizmetlerini etkileyen en önemli faktörler öğretmenler, veliler, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları, çevre, öğrencilerin özellikleri, okuldaki öğrenci sayısı, toplumsal algı, yasal düzenlemeler, rehberlik bilinci ile çalışma koşulları olarak sıralanmıştır. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte, okul rehberlik hizmetlerinin öğrenci, öğretmen, toplumsal algı, çalışma koşulları ve veli tutumları gibi faktörlerden etkilendiği (Karataş ve Şahin Baltacı, 2013), mevcut yasal düzenlemeler ve çalışma koşulları (Özaydın, Şahin ve Müge Siyez, 2019) ile velilerin ilgisizliği (Akpınar ve Bengisoy, 2017), tutarsızlığı, iletişim eksikliği, çalışma ortamının uygun olmaması, öğretmenlerin isteksizliği ve görev tanımlarını bilmemelerinin okul rehberlik hizmetlerini olumsuz etkilediği (Parmaksız ve Gök, 2018), belirtilmektedir. Ayrıca, okul

yöneticileri ve öğretmenlerin tutum ve davranışları ile çalışma koşullarının rehber öğretmenlerin etkili bir rehberlik hizmeti yürütmesini engellediği (Can, 2010), rehber öğretmenlerin kendilerini psikolojik danışma alanında yeterli görmedikleri, hizmet öncesi eğitimin yetersiz olduğu, ayrıca yönetici ve öğretmenlerin önyargılı tutumlarının olumsuzluklara neden olduğu (Tuzgöl Dost ve Keklik, 2012) şeklinde araştırma sonuçları ile benzer sonuçlar bulunmaktadır. Ancak, Akpınar ve Bengisoy (2017), okul müdürlerinin rehberlik servisinin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olumlu tutum içinde olduğunu, rehberlik hizmetleri konusunda yeterli bilgi sahibi olarak rehberlik hizmetlerinin önemini farkında olduklarını belirtmektedir.

Araştırma sonucunda, okul rehberlik hizmetlerini etkileyen önemli faktörlerden biri de yasal düzenlemelerdir. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde Can, Nikolayidis ve Işık Can'a (2018) göre, 2017 yılında yapılan yönetmelik değişikliği, rehber öğretmenlere alanları dışında farklı görev ve sorumluluklar yüklemekte ve rehberlik hizmetlerini olumsuz etkilemektedir. Can'ın (2018) araştırma sonucuna göre de okul rehberlik hizmetleri ile ilgili yönetmelik alan uzmanları, rehber öğretmenler başta olmak üzere, sivil toplum örgütleri tarafından eleştirilmekte ve mutlaka değiştirilmesi gerekmektedir. Rehberlik alanında yapılan yasal düzenlemelerin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesindeki olumsuz etkileri karşısında, Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin (MEB, 2020) değiştirilmesi olumlu bir gelişme olup, araştırma sonuçlarını da doğrular niteliktedir. Araştırma sonucuna göre, öğretmen ve okul yöneticilerinin rehberlik uygulamalarına yönelik tutum ve davranışları, rehberlik bilinci ile çalışma koşulları rehberlik hizmetlerini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu sonuçlarla paralel olarak, okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan en önemli güçlüklerden biri olarak okul çalışanlarının iş birliği yapmaması ve sorumluluk almaması (Parmaksız ve Gök, 2018), okul psikolojik danışmanlarının okulda okul müdürü, müdür yardımcısı ve istekli öğretmenler ile iş birliği halinde çalışmakla birlikte, genellikle ilgisiz/isteksiz veli ve bazı öğretmenlerle sorun yaşadıkları (Tagay ve Savi Çakar, 2017) şeklinde sonuçlar yer almaktadır. Benzer şekilde Yeşilyaprak'a (2000) göre, öğretmen ve yöneticilerin yeterli ve gerekli rehberlik anlayışına sahip olmaması nedeniyle, okul rehberlik hizmetlerini başarıya ulaştıracak bir "takım çalışması" gerçekleştirilememektedir. Yüksel-Şahin'in (2008) araştırma sonuçlarına göre, PDR hizmetlerinin yeterli düzeyde verilememesinin nedenleri arasında, PDR mezunlarının meslekî yeterliliği, hizmet öncesinde PDR eğitiminin niteliği, okullarda görevli rehber öğretmen sayısının yetersizliği, rehber öğretmenlerin çalışma ortamında zamanı etkili kullanma durumu, yönetici ve öğretmenlerin yeterli desteği vermemesi, psikolojik danışmanların iş stresi ve meslekî tükenmişlik yaşamaları gibi faktörler bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, okul rehberlik hizmetleri öğretmenler, okul yöneticileri, öğrenciler, yasal düzenlemeler, veliler, çalışma koşulları ve çevresel nedenler başta olmak üzere pek çok faktörden etkilenmekte ve bu sonuçlar değişik araştırma sonuçları ile desteklenmektedir. Araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi de okul rehberlik hizmetlerinin genel olarak rehber öğretmenler tarafından yürütülen ya da yürütülmesi gereken bir hizmet türü olarak algılanmasıdır. Oysa, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğine (MEB, 2020) göre, okul rehberlik hizmetleri, okul rehberlik ve psikolojik danışma programına uygun olarak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunun iş birliği ile yürütülmesi gerekmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, katılımcılar, öğretmenler ve velilere yönelik yürütülen okul rehberlik hizmetlerini yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Ancak, öğrenciler, yöneticiler ve çevreye yönelik yürütülen rehberlik çalışmalarının ise yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarından farklı olarak, Karataş ve Şahin Baltacı'nın (2013) araştırma sonucuna göre, okul müdürleri rehberlik hizmetlerini yeterli bulurken, sınıf rehber öğretmenleri rehberlik hizmetlerini yeterli bulmakla birlikte rehber öğretmen sayısının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin ise yarısı, rehberlik hizmetlerini yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Yüksel-Şahin'in (2008) araştırma sonucunda öğrencilere göre, PDR alanında en çok sunulan hizmetlerin sırasıyla, müşavirlik, yöneltme-yerleştirme, izleme, çevre ve veli ile ilişkiler, oryantasyon, araştırma ve değerlendirme, bilgi toplama ve yayma, bireyi tanıma ile psikolojik danışma hizmeti olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü gibi, genellikle bilgilendirme ve yönlendirme ağırlıklı bir rehberlik hizmeti sürdürülmektedir. Diğer hizmet alanlarında da daha fazla çalışma yapılması gerektiği söylenebilir. Camadan ve Sezgin'in (2012)

araştırma sonucunda, okul yöneticilerinin öğretmenler ve velilere yönelik rehberlik çalışmalarını başarılı bulması, araştırma sonuçları ile benzerlik taşımaktadır. Ancak, okul yönetimi ile öğrencilere yönelik rehberlik çalışmalarının başarılı bulunması ise araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir. Ayrıca, okul müdürlerinin okul rehberlik servislerini yetersiz bulması ve sorunlu öğrencilerin tespit edilerek takip edilmesi beklentisi içinde olmaları (Meşeci, Özcan, Bozdemir ve Diğerleri, 2007), araştırmada ortaya çıkan rehberlik hizmetlerinin okul yöneticileri için yeterli olmamasının nedeni olabilir. Yani, okul yöneticilerinin rehberlik hizmetleri ile ilgili algıları ve beklentileri var olan hizmetlerin etkililiğini de olumsuz etkileyebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, bir okulda rehberlik hizmetlerinin en önemi varlık göstergesi olarak okuldaki sorunların azalması, yapılan görüşmeler ile öğrencilere, öğretmenlere ve velilere yönelik yapılan etkinlik ve çalışmalar, öğrencilerin mutluluğu, okul başarısı ile kaynaştırma öğrencilerine yönelik yürütülen çalışmalar, olarak sıralanmıştır. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte, Sezer ve Can'a (2019) göre, okullarda öğrencilerin mutluluğunu ve daha iyi öğrenmelerini sağlamak için rehberlik hizmetleri geliştirilmelidir. Görüldüğü gibi, okul rehberlik hizmetlerinin niteliği öğrencilerin mutluluğu üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Camadan ve Sezgin'e (2012) göre, okul rehberlik hizmetlerinin etkililiği ve başarısı için okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler başta olmak üzere tüm paydaşların ortak bir anlayışla iş birliği halinde çalışması gerekmektedir. Araştırma sonucunda, rehberlik hizmetlerinin en önemli varlık göstergelerinden biri olarak okuldaki sorunların azalmasının belirtilmesi, rehberliğin daha çok problem odaklı bir çalışma alanı gibi algılandığını göstermektedir. Ayrıca, araştırmanın diğer sonuçları arasında yer alan okul rehberlik hizmetlerinin öğretmen ve okul yöneticilerinin öncelikle karşılaştıkları sorunların çözümüne katkı sağladığının belirtilmesi de bu tespiti doğrulamaktadır. Okul rehberlik hizmetlerinin tüm ilgililer ve tüm alanlarda genellikle problemlerin çözümünde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2020) yer verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ilkeleri, amaçları ve hizmet türleri esas alındığında, okul rehberlik hizmetlerinin sadece problem odaklı bir çalışma alanı olmadığını, bireylerin toplum içinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçladığı, planlı, programlı, bilimsel esaslara dayalı olarak sunulan profesyonel bir hizmet olduğu ve bireylerin bütüncül gelişimine hizmet ettiği görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, okul rehberlik hizmetlerinin daha etkili yürütülebilmesi için öncelikle rehberlik alanına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalı, rehber öğretmenlerin kendi alanlarında daha etkin çalışmalar yürütmeleri sağlanmalı, veliler eğitilmeli, öğrencilere yönelik daha etkili çalışmalar yapılmalı ve rehberlik hizmetlerine daha çok önem verilmelidir. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre, rehber öğretmenlere uygun çalışma koşullarının sağlanması, ev ziyaretleri yapılması, rehber öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin yetiştirilmesine önem verilmesi ve daha fazla iş birliği, okul rehberlik hizmetlerinin daha etkili yürütülmesini sağlayabilir. Araştırmada elde edilen sonuçlara paralel olarak, rehberlik hizmetlerinin etkili yürütülebilmesi için daha fazla iş birliğine ihtiyaç olduğu (Karataş ve Şahin Baltacı, 2013), hizmetlerin nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi gerektiği (Poyraz, 2006), rehberlik hizmetleri konusunda okul yöneticileri ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi ve alana yönelik uygulanabilir yasal düzenlemelerin yapılması (Koçak-Bıçak ve Ottekin-Demirbolat, 2019) önerilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin rehberlik ve danışma ihtiyaçlarının karşılanması, veli, öğretmen ve yönetici iş birliğinin sağlanması (Can, 2010), rehberlik hizmetlerinin etkililiği bakımından, Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç bulunduğu (Terzi, Ergüner Tekinalp ve Leuwerke, 2011) belirtilmektedir. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin yetersiz olduğu ve değiştirilmesi gerektiğine yönelik araştırma sonuçları (Can, Nikolayidis ve Işık Can, 2018; Can, 2018) ile Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Vizyon Belgesi'nde PDR hizmetlerinin mevzuat altyapısının yeniden yapılandırılacağı (MEB, 2018) belirtilmesi ve yönetmeliğin değiştirilmesi (MEB, 2020) araştırma sonuçlarında ortaya çıkan yasal düzenleme yapılmasına yönelik ihtiyaçları ve beklentileri doğrulamaktadır. Çünkü, araştırma verilerinin toplandığı dönemde yürürlükte bulunan ve değiştirilen yönetmeliğin (MEB, 2017), değişik araştırma

sonuçlarına (Can, 2018; Eğitim Bir-Sen, 2017; TEDMEM, 2018; Türk-Eğitim-Sen, 2017) göre, yeterli olmadığı ve mutlaka değiştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu sonuçlar da araştırma sonuçlarını doğrulamakta ve desteklemektedir. Araştırma sonucunda, okul rehberlik hizmetlerine ilişkin yasal düzenleme ihtiyacı bulunmakla birlikte, okul rehber öğretmenlerinin rehberlik faaliyetlerini yerine getirmelerinde sadece yasal prosedürleri yerine getirmelerinin yeterli olmadığı, aynı zamanda öğrencileri merkeze alan daha etkili çalışmalara ve çabalara ihtiyaç bulunduğunu ortaya çıkmaktadır.

5. Öneriler

Araştırmanın genel sonuçlarından hareketle, okul rehberlik hizmetlerinin daha etkili yürütülebilmesi için öncelikle rehberlik alanına yönelik yasal düzenlemeler yapılması, velilerin eğitilmesi, öğrencilere yönelik daha etkili çalışmalar yapılması ve rehberlik hizmetlerine daha çok önem verilmesi faydalı olabilir. Ayrıca, rehber öğretmenlere uygun çalışma koşullarının sağlanması, veli ve öğrencilere yönelik ev ziyaretleri yapılması, rehber öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yoluyla yetiştirilmesine önem verilmesi gerekmektedir. Araştırma sonucuna göre, gerek okul düzeyinde, gerekse kurumlar arası düzeyde daha fazla iş birliği sağlanabilir. Ayrıca, e-rehberlik hizmetlerinin geliştirilerek yaygınlaştırılması, okul rehberlik hizmetlerinin daha etkili yürütülmesini sağlayarak toplumsal faydayı ve farkındalığı artırabilir. Okul rehberlik hizmetlerinin genellikle problem odaklı bir çalışma alanı olarak görülmesi nedeniyle, öncelikle bu alanda yasal düzenlemelerin yapılması, okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerin rehberlik hizmetleri konusunda bilinçlendirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, yükseköğretimde öğretmen yetiştiren programların müfredatı “okul rehberlik hizmetleri” bağlamında gözden geçirilerek, ihtiyaç analizi doğrultusunda uygulama ağırlıklı olarak geliştirilebilir.

Kaynaklar

- Akbaba, A. ve Batikan, T. (2017). Okul yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin okullardaki rehberlik servisleri hakkındaki görüşleri: Van örneği. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 89-122.
- Akpınar, B. ve Bengisoy, A. (2017). Rehber öğretmenlerin okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri. *Curr Res Educ*, 3(3), 129-141.
- Aydın, G. (1988). Okul rehberlik uygulamalarında bazı sorunlar: Bir karşılaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 12(68), 61-66.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S.K. (1998). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. (3rd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Brown, A.P. (2008). A review of the literature on case study research. *Canadian Journal for New Scholars in Education*, 1(1), 1-13.
- Camadan, F. ve Sezgin, F. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin okul rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 199-211.
- Can, E. (2018). Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinin değerlendirilmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(23), 4556-4560.
- Can, E. ve Nikolayidis, U. (2020). Okul yönetimine katılım: Rehber öğretmenler üzerine bir araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1787-1806.
- Can, E., Nikolayidis, U. ve Işık Can, C. (2018). Millî Eğitimde rehberlik hizmetleri: Mevzuat değişikliği ve uygulamaya etkisi. E. B. Çelik, E. Kıral ve A. Çilek (Ed.), *Eğitimden kareler*, içinde (171-201. ss.). Ankara: Eyuder yayınları.
- Can, E. (2010). İlköğretim okullarında görevli rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların incelenmesi. 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (20 -22 Mayıs)* İçinde (911-917. ss.). Elazığ.
- Can, E. (2011). Sınıf öğretmenlerinin rehberlik ve danışma ihtiyaçlarının belirlenmesi. 10. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (5-7 Mayıs)*, 2(1), İçinde (496-501. ss.). Sivas.
- Cengiz Demir, Y. ve Arslan, A. (2019). Perceptions of high school students about the guidance activities. *Karaelmas Journal of Educational Sciences* 7(2019), 152-168.

- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basic of qualitative research techniques and procedures for developing grounded theory*. Los Angeles, USA: Sage.
- Creswell, J.W. (2002). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2005). *The sage handbook of qualitative research*. California: Sage Publications.
- Eğitim Bir-Sen. (2017). *Rehberlik hizmetleri yönetmeliği hakkında değerlendirme*. Erişim adresi <http://www.ebs.org.tr/manset/4342/rehberlik-hizmetleri-yonetmeliği-hakkında-değerlendirme>.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkan, S. (2001). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gliner, J.A., Morgan, G.A. ve Leech, N.L. (2015). *Research methods in applied settings an integrated approach to design and analysis*. Selahattin Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güven, M. (2009). Millî Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin okul rehberlik hizmetleri ve denetimiyle ilgili görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 171-179.
- Karataş, Z. ve Şahin Baltacı, H. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmeninin (psikolojik danışman) görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), 427-760.
- Kepeçoğlu, M. (1995). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Özerler Matbaası.
- Koçak-Bıçak, D. ve Ottekin-Demirbolat, A. (2019). Okul psikolojik danışmanlarının okul yöneticileri ve öğretmenlerden beklentileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 236-257.
- Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Külahoğlu, Ş. (2001). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- MEB. (2018). *Güçlü yarınlar için 2023 eğitim vizyonu belgesi*. Erişim adresi http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf.
- MEB. (2017). *Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği*. T.C. Resmî Gazete (30236, 10 Kasım 2017). Erişim adresi <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171110-2.htm>.
- MEB. (2020). *Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*. T.C. Resmî Gazete (31213, 14 Ağustos 2020). Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-2.htm>
- Meşeci, F., Özcan, N., Bozdemir, P. ve Diğerleri. (2007). Öğretmen ve müdürlerin okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine yönelik algıları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 157-171.
- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London, UK: Sage.
- Oksal, A. ve Güner, F. (2018). Fransa ve Türkiye'deki okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin incelenmesi: Karşılaştırmalı durum çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(3), 231-249.
- Özabacı, N., Sakarya, N. ve Doğan, M. (2008). Okul yöneticilerinin okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(19), 8-22.
- Özaydın, S., Şahin, S. ve Müge Siyez, D. (2019). Liselerde görev yapan öğretmen ve idarecilerin, psikolojik danışmanların nöbet tutmasının okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(55), 1179-1211.
- Özbaş, M. ve Yalçın, S. (2017). Okul müdürlerinin rehberlik hizmetlerinin yönetimine ilişkin performansları konusunda psikolojik danışman görüşleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(26), 62-77.
- Özoğlu, S.Ç. (1977). Eğitimde güncel bir konu: Okullarda rehberlik hizmetleri. *Eğitim ve Bilim*, 1(6), 18-27.
- Parmaksız, İ. ve Gök, A. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaştıkları güçlükler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 247-265.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Trans. Eds.) Ankara: Pegem Akademi.

- Poyraz, C. (2006). Türkiye’deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 187-209.
- Poyraz, C. (2007). *Orta dereceli okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezer, Ş. ve Can, E. (2019). School Happiness: A Scale Development and Implementation Study. *Eurasian Journal of Educational Research*, 79(2019), 167-190.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.
- Stake, R.E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA:Sage.
- Şahin, H. (2010). Kişisel rehberlik ve psikolojik danışma, A. Kaya (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik İçinde* (157-196. ss.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tagay, Ö. ve Savi Çakar, F. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1168-1186.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik yardım ilişkileri. “Danışma ve psikoterapi”*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- TEDMEM. (2018). *2017 Eğitim Değerlendirme Raporu* (TEDMEM Değerlendirme Dizisi 4).“Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri”. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. Erişim adresi <https://tedmem.org/yayin/2016-egitim-degerlendirme-raporu>.
- Terzi, Ş., Ergüner Tekinalp, B. ve Leuwerke, W. (2011). Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirmeleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 51-60.
- Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, M. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 389-407.
- Türk-Eğitim-Sen. (2017). *TÜRK-EĞİTİM-SEN Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik İstedi*. Erişim adresi <http://www.ogretmenx.com/sendika/turk-egitim-sen-rehberlik-hizmetleri-yonetmeliginde-degisiklik-istedi-h53537.html>.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2009). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanının geleceği: Yeni açılımlar ve öngörüler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 193-213.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R.K. (2012). *Applications of case study research*. Thousand Oaks, CA:Sage.
- Yüksel-Şahin, F. (2016). Okul psikolojik danışmanlarının okullarında verdikleri psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini değerlendirmeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(1), 281-298.
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.